

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2014

3. Нәтижелі түзету жүргізуде ең негізгі элементі жаттығулары бар тренингтер өткізу.

Қолданылған әдебиет

1. Құрманалина Ш., Мұқанов Б., Ғалымов А., Ильясова Р. Педагогика. – Астана: Фолиант, 2010. 42-43б.
2. Психология: Энциклопедиялық сөздік./Бас ред. Б.Ө.Жақып. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясы», 2011. 13-14б.
3. Змановская Е.В. Девиантология: психология отклоняющегося поведения. – 2-ое изд., испр. – М.: издат. центр «Академия», 2004. 25-30 б.
4. Дэвид Майерс. Социальная психология.- СПб.: Питер, 2007, 7-е изд. 155-207с.
5. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие: В 2 кн. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гума-нит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — Кн. 1: Система работы психолога с детьми разного возраста. 242-245с.
6. Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции, - Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. 15-25 б.

ОӘЖ 159.9:796

ЕРЛІ-ЗАЙЫПТЫЛЫҚ ҮЙЛЕСІМНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Әжібек Мөлдір Тұрсынбекқызы

moldir_t_93@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Айтышева А.М.

Кез-келген адам өмірде бақытты болғысы келеді. Әр адам үшін бақыт көзі сан алуан. Кейбіреулері сол бақытты адал жар тауып, сүйген жұбай болудан табады. Сүйген жанына қосылып, тұрмыстың тәттісін де, ащысын да бірге көруге ант беріп, некеге тұрады. Алайда көптеген отбасылар уақыт өте келе құлдырап жатады. Өмірлік серігін таңдап, Алла алдында, заң алдында ант берген жас жұбайлар не себепті ажырасып кетеді? Тұрмыстың ауытпауы ма? Әлде басқа да себеп пе? Мүмкін бастапқы кездегі махаббат жалыны басылып қалды ма? Ол жалын мүлде болмаған да шығар? Тіпті жалындап жанып, от болып лаулап қосылған ғашықтар да кей кездері некеге тұрған соң су сепкендей басылып қалады? Әрине, бұл сұрақтың жауабын үзілді-кесілді беру өте қиын. Әлемде бір-бірімен қайталанбайтын қар түйіршіктері, адамның саусақтарының іздері немесе ағаштың жапырақтарының өрнектері секілді әр отбасы ерекше жеке дара жаратылыс болып келеді. Сол себепті екі жұбайдың бірін-бірі түсінбей екі жаққа кетуінің себептері де сан қилы. Сан алуан себептердің ішінде ерлі-зайыптылық үйлесімділіктің жоқтығын айтуға болады.

Көптеген психологтардың пікірінше ерлі-зайыптылық үйлесімділік некенің тұрақтылығы мен бақытты болуының ең негізгі шарты болып табылады. Психолог маман жар таңдауда және тұлғалардың психологиялық үйлесімділігін түсіну арқылы некеге тұруға көмек береді. Бұл терминді мамандар некелік немесе кәсіпкерлік серіктер арасында, отбасы мүшелері, іскерлік ұжымдағы өзара әрекеттесудің негізін сипаттау үшін қолданады. Психологиялық үйлесімділікті сипаттау арқылы алдағы қарым-қатынастың қалай дамитынын болжауға болады. Егерде психологияда үйлесімділік туралы сөз етілсе, бұл түсінікті ұқсастық немесе бірдейлік ұғымдарымен шатастыруға болмайды.

«Егер де бірге қызмет ету үшін ұнату (симпатия) қажеттілігі бойынша екінші реттегі элемент болса, онда үйлесімділік үшін ұнату (яғни қарым-қатынаспен қанағаттанушылық) ең маңызды элемент» деп атап көрсетеді Обозов Н.Н. [1].

А.Н.Обозова (1983) ерлі-зайыптылық үйлесімділіктің төрт аспектісін бөліп көрсетті:

1. Рухани үйлесімділік – серіктердің мінез-құлқының мақсаттық компоненттерінің келісімділігі: бағдарлар, құндылық бағдар, қажеттіліктер, қызығушылықтар, көзқарас, пікірліре және тағы басқалары.

2. Дербес үйлесімділік – серіктердің құрылымды-динамикалық ерекшеліктерінің сай келуі, яғни темперамент қасиеттері, мінез, эмоционалды-еріктік сферасы, оның ішінде персоналды үйлесімділіктің критерийлерінің бірі – тұлғааралық рөлдерді конфликтсіз бөлу. Бұл аспектінің негізгі заңдылығы – серіктердің құрылымдық сипаттамаларының толымдығы.

3. Отбасылық-тұрмыстық үйлесімділік – жұбайлардың қызметтік ерекшеліктері: отбасы қызметтері туралы түсініктердің сай келуі және рөлдік күтулер мен сол қызметтерді орындаудағы келісімділік. Өлшем – балаларды тәрбиелеудегі тиімділік.

4. Физиологиялық үйлесімділік. Физиологиялық үйлесімділік көрсеткіші болып табылатындар - ер адам мен әйел адамның бірін-бірі аймалаудағы гармония, денелік жанасу пен жақындықтан қанағаттану[2].

Осы аспектілерге сүйене отырып психолог ғалымдаржүргізген зерттеулерді үш топқа бөліп көрсетуге болады:

1. Құрылымдық бағыт аясында жұбайлардың мінездік, интеллектілік, мотивациялық сипаттамалары зерттелген. Демек үйлесімді жұп болу үшін олар тұтас, теңдестірілген, аяқталған құрылым ретінде болуы қажет. А.Аугустинавичюте жүргізген зерттеу нәтижесінде К.Юнг типологиясы бойынша бір-біріне қарама-қарсы қасиеттегі жұптар өте мықты отбасын құрғаны дәлелденген, яғни жұбайының бірі ойшыл типке жатса, екіншісі эмоционалды болған, егер бірі «сенсорлы» тип болса, зайыбы «интуитивті» болған[3]. Бұл отбасыларда ажырасу мәселесі ешқашан көтерілмеген. Демек бірін-бірі толықтыратын жұптар ұзақ уақыт бірге бақытты өмір сүрген. Т.В.Андреева мен А.В.Толстова темпераменттің және өзге де факторлардың үйлесімділікке әсерін зерттеген[4].Тұрақты некеде жұбайлар әр түрлі темперамент өкілдері болатын.

Некеге жоғары деңгейде көңілі толған жұбайлар қарама-қарсы темпераментте болған (сангвиник-меланхолик, флегматик-холерик). Ал комплементарлы емес жұптарда (сангвиник-холерик) жұбайлар арасында билік үшін күрес көптеп орын алған, яғни серіктің біреуі «жеңеді», ал екіншісі оған көніп, шешіміне бағынған. Обозова А.Н., Обозов.Н.Н., Кратохвил С, Навайтис Г., Корсытылева Л.А. секілді авторлар жұбайлардың өзара үйлесімді болуы үшін дүниетанымдары, құндылық бағдарлары ұқсас болу қажет деп көрсеткен.

2. Қызметтік бағыт тұлғаның топтағы рөлі мен функцияларына байланысты анықталады. Күйеуі мен әйелінің отбасылық рөлдер мен отбасы туралы жалпы түсініктеріне қатысты зерттеулер жүргізілген. Осы орайда үйлесімділік болашақ жарлардың отбасылық өмір туралы ойлары мен күтулерінің сай келуіне негізделеді. Ю.Е.Алешина мен И.Ю.Борисов зерттеуінің нәтижесіне сай отбасындағы рөлдер өмір барысында ауысып отырады[5].Т.А.Гурко бойынша егер де әйел адам өз ерінің үй шаруашылығына көмектескеніне риза болса, некеге деген қанағаттанушылығы да жоғары болған, ал керісінше күйеуінің көмегін қажет етіп, оған көңілі толмаған әйелдер, некеге деген көңілдері де толмаған[6].

Фотеева Е.В., Скиннер Р., Клииз Д., Дымнова Т.И., Кратохвил С., Навайтис Г. авторларының пікірінше құрылған отбасының сәтті болуы ата-ана отбасысымен тікелей байланысты. Т.И. Дымнова зерттеуінің нәтижесіне сәйкес жас отбасының құрылуы мен ары қарай дамуына өздері тәрбиеленген отбасының әсері мол болған[7]. Ата-анасының қарым-қатынасы индивид үшін эталон болып табылады. У.Тоуменнің «дубликаттар теориясына» сай некенің тұрақтылығына жұбайлардың өз отбасыларындағы бала реті бойынша нешінші болғандары әсер етеді[8]. Мысалы, қарындасы бар үйдің үлкен ұлы ағасы бар қызға үйленсе өте мықты некеде тұрады. Осыған ұқсас үлкен тәтесі бар, соның қамқорлығына үйреніп қалған жігіт, інісі бар үйдің үлкен қызына үйленсе өте оңтайлы болады, себебі қыз інісіне жасап жүрген қамқорлығын болашақа жарына да жасайды, ал жігіт бұған мүлде қарсыласпайды. Егер де үйдің екі үлкені отбасы құрса билік үшін таластар орын алуы мүмкін. Ал үйдің жалғыз балалары болашақ жарынан әкесінің немес анасының қырларын

табуға тырысады. Жас жұбайлардың екеуі де үйлерінде жалғыз бала болса, бұндай некелердің болашағы жағымды болады деп айту қиын.

3. Үйлесімділікті зерттеудің үшінші бағыты адаптациялық – ерлі-зайыптылық қарым-қатынастарда әлсіз, болмашы мәселерді, түсініспеушіліктерді, конфликтілерді зерттейді. Бұл бағыттың міндеті – ерлі-зайыптылық байланысты үйлестіру арқылы жұбайлардың бір-бірлеріне деген бейімделушілігінің резервтерін іздестіру. Отбасылық кеңес беруде көптеп қолданылады.

Үйлесімділік – қатып қалған дүние ме, әлде оны қалыптастыруға болады ма? Психологиялық үйлесімділік екі адам арасында ең басынан болатын шынайылық па, әлде оны қарым-қатынас процесі барысында қалыптастыруға болады ма? Бұл сұрақ азаматтық некеге қатысты өте өзекті болып келеді. Некелерін заңдастырмаған жұптар бір-бірлерінің психологиялық және сексуалды үйлесімділіктерін тексеру мақсатында бірге тұратындықтарын айтады. Әрине, екі мінсіз үйлесімді адамдар жоқ, психологиялық және сексуалды үйлесімділікке шыдам, бірін-бірі жақынырақ тану, қиын жағдайларда ең тиімді шешімді табу арқылы жетуге болады. Жүргізілген зерттеулердің нәтижесі жүз пайыздық кепілдік бермейді. Ол тұрақты заңдылық емес, бір-біріне мүлде сәйкес келмейтін екі темперамент өкілі керісінше өте ұзақ әрі тату өмір сүген жағдайлар да кездеседі. Оның себебі неде? Бұл сұрақ жауабы адам мінезінің өте күрделі қырланыда, оның дүниетанымында және құндылықтық бағдарларда жатыр. Психологиялық үйлесімділік жоқ болса, оны қалыптастыру мүмкіндігі де жоқ деген сөз емес. Барлығы жұбайлардың берік отбасын құруға деген шын ниеті мен қалауларына байланысты болады.

Сонымен, қорыта айтқанда ерлі-зайыптылық үйлесімділік отбасылық өмірге сөзсіз әсер етеді. Екі жұбайдың алдағы уақытта бірге өмір сүрулеріне ықпалын тигізеді.

Қолданылған әдебиет

1. Обозов Н.Н. Межличностные отношения. - Л.: ЛГУ, 1979. С. 11-24
2. Обозова А.Н. Вопросы психологии: Психологические проблемы службы семьи и брака. - 1984. - №3.
3. А.Аугустинавичюте. Соционика. - Санкт-Петербург, 1998. - 448 б.
4. Андреева Т.В. Семейная психология. - Санкт-Петербург, 2004. - 224 б.
5. Алешина Ю. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. - Москва, 1999. - 208 б.
6. Т.А.Гурко. Актуальные проблемы родительства в России. – Москва, 2013. - 209 б.
7. Т.И. Дымнова. Вопросы психологии: Зависимость характеристик супружеской семьи от родительских. – Москва, 1998. - №2.
8. <http://www.psychologyworld.ru/plws-135-1.html>

ӘОЖ 677.64.

СЫР Өңірінің Ағаш Шеберлерінің Тәжірибесі Негізінде Оқушылардың Шығармашылық Қабілетін Қалыптастыру

Әлібеков Ә. А.

katua67@mail.ru

Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің
«Кәсіби оқыту және бейнелеу өнері» кафедрасының IV курс студенті
Ғылыми жетекшісі - Қасенова Қ.Б.

Көтеріліп отырған мәселенің өзектілігі Қазақстан Республикасының стратегиялық дамуының «Қазақстан - 2030» бағдарламасында [1,10], жеке адамның шығармашылық